
Jusuf Ramić

Deset dana u Teheranu na međunarodnoj izložbi o Kur'anu

U Teheranu je od 01. do 10. septembra 2008. godine održana šesnaesta po redu međunarodna izložba o Kur'anu, prijevodima, kaligrafiji, prepisivanju i hermeneutici Kur'ana. Na izložbi su učestvovali predstavnici zemalja iz Evrope, Afrike i sa Indijsko-pakistanskog potkontinenta: Bangladeša, Indije, Pakistana, Azerbejdžana, Tunisa, Alžira, Sudana, Iraka, Bahrejna, Sirije, Libana, Albanije, Turske, BiH, Mađarske i Engleske.

Izložen je prvi prijevod Kur'ana u svijetu Roberta Ketenskog (Robert od Kettana) i Hermana Dalmatinca (Hermanus Dalmata) objavljen na latinskom jeziku 1543. godine u Bazelu, zatim prvi prijevod koji se pojavio u Bosni i Hercegovini 1895. godine (Mićo Ljubibratić-Hercegovac), te prijevod naših susjeda: Šejha Hasana Džalua iz Makedonije, objavljen u Medini 1997. godine, pa onda rumunski prijevod čiji autor je Silvestru Octavijan Isopescul, objavljen 1912. godine. Prvi bugarski prijevod pojavio se 1930. godine. Autori ovog prijevoda su Stefan Tomov i Stefan Jaskulov. Prijevod je objavljen 1930. godine; zatim italijanski prijevod Andrea Arivabenea, objavljen u Veneciji 1547. godine; pa prvi prijevod na albanskom jeziku, objavljen 1929. godine. Prevodilac je bio Ibrahim Dalyu, dok je među Albancima najpopularniji prijevod Šerifa Ahmetija itd.

Prevođenje Kur'ana

Na temu prevođenje Kur'ana referat je podnio i mađarski prevodilac dr. Balaš Mihálffi (Abdurrahman). On je, pored Kur'ana, na mađarski jezik preveo i *Stazu rječitosti (Nehdžul-belaga)* i neka druga klasična djela iz područja islamistike. Njegov prijevod Kur'ana objavljen je pod naslovom *The Holy Qur'an*. Ovo je treći prijevod Kur'ana na mađarski jezik. Prvi se pojavio 1831. godine. Prevodilac je bio Gyorgy Gedeon. Pored ovih prijevoda postoje i tri djelomična prijevoda Kur'ana na ovom jeziku. Jedan primjerak Balaševog prijevoda Kur'ana nalazi se kod reisul-uleme Mustafe ef. Cerića. Bio je to poklon autora reisul-ulemi u vremenu kada je autor boravio u BiH između 1993.-1998. godine kao humanitarni radnik.

U Mađarskoj danas ima oko dvije hiljade muslimana. Ranije ih je bilo, prema izvorima koje smo konsultovali, mnogo više. Tragovi tih nekadašnjih muslimana u Mađarskoj i danas su vidljivi: mezaristani, turbeta (Gul Babino turbe u Budimpešti), kupatila itd. Današnja islamska zajednica zvanično je registrovana 1988. godine. Njen osnivač bio je Abdurrahman Mihálffi i Abdulkerim Germanus, istaknuti mađarski orijentalist, koji je sa suprugom Rozom primio islam. Kada je Roza (Aiša) umrla 1991. godine, njenu dženazu i ukop obavio je Balaš Mihálffi (Abdurrahman). Na dženazi i ukopu bio je prisutan i tadašnji premijer Mađarske, učenik Germanusa i nasljednik bogate biblioteke koju je Germanus ostavio iza sebe. Sjećam se da je rahmetli Husein ef. Đozo s velikim pijetetom govorio o Germanusu, kojeg je upoznao prilikom jednog simpozija posvećenog muslimanskim manjinama u Evropi.

U posljednje vrijeme Abdurrahman Mihálffi bavi se misionarskim radom u Zimbabweu. Govori arapski, engleski te srpski i hrvatski jezik. Svojevremeno je, dok je boravio u Egiptu, završio studij arapskog jezika na univerzitetu Al-Azhar.

O prijevodima Kur'ana u BiH na izložbi u Teheranu govorio je i autor ovog napisa. U referatu on je podvukao dobre strane naših prijevoda, ali i propuste i promašaje s kojima se susrećemo u ovim prijevodima, kao što su razna ispuštanja i dodavanja, što je posebno karakteristično za prijevod Esada Durakovića. Otuda je ovaj prijevod izgubio ono na čemu je njegov autor insistirao, a to je stilsko-estetski sloj Kur'ana. Primjeri koje navodimo nedvojbeno na to ukazuju:

“*Ne boj se*”- *rekli su* - “*dva parničara ...*” (قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ) – Sad, 22);

I faraonova žena reče: "Radost i meni i tebi! Nemojte ga ubiti ..." (وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنٍ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ - Al-Qasas, 9);

Ali ako se budu pokajali i namaz obavljali i zekat davali, ta braća su vaša po vjeri (فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ) – At-Tewba, 11).

Učitavanje ispuštenih subjekata: *Mi smo dva parničara; On je radost i meni i tebi!; Oni su vam tada braća po vjeri* u Durakovićevom prijevodu Kur'ana nije i ne može biti u službi stilskih vrijednosti kur'anskog izraza. Bilo bi stilski bolje i efektnije da je autor ove ajete preveo onako kako su i objavljeni bez interpoliranja onoga što je u njima ispušteno.

Duraković će morati "oprati" svoj prijevod Kur'ana, baš onako kao As-Sujuti u polemici koju je vodio sa svojim savremenicima kada je na jednom mjestu u autobiografiji (*Husnu l-muhadara*) rekao: *Belegat muellefati ile l-an ... siva ma gaseltuhu ve redžatu anhu* (*Moj opus do sada iznosi ... osim onoga što sam "oprao" i čega sam se odrekao*), a "opratio je" i odrekao se velikog broja "svojih" djela.

Ono što je moju pažnju posebno privuklo jesu prijevodi Kur'ana koji su nastali u BiH u periodu prije i poslije Drugoga svjetskog rata. Na izložbi je bio izložen samo prijevod Miće Ljubibratića-Hercegovca koji je nastao potkraj devetnaestog stoljeća 1895. godine. O drugim prijevodima koji su nastali na ovim prostorima nije bilo ni riječi, izuzimajući Karićev prijevod koji je dat u fragmentima. Za Korkutov prijevod se kaže da je najpopularniji prijevod u BiH, a onda se u jednom uglu ponad ovog teksta našla zastava Srbije, trobojnica, sa zvijezdom petokrakom, a ne zastava BiH. Mićo Ljubibratić jeste Srbin. Međutim, u potpisu on je sam odredio svoju teritorijalnu pripadnost kada je rekao Hercegovac. A Hercegovina nije u Srbiji, već u Bosni. BiH je i na karti koja se uz ovaj tekst nalazi spojena sa "Srbistanom", iako je ona poslije raspada Jugoslavije postala samostalna i nezavisna država. Informacija o Bosni i prijevodima Kur'ana u njoj data je na perzijskom, arapskom i engleskom jeziku, a nalazi se ovako pogrešna i na internetu.

Predstavnik Albanije, odnosno Ehli bejta u Tirani, zbog gubitka tečnosti na putu za Kom, morao je da se omrsi naočigled svih putnika. Skinuo je crnu ahmediju, ostavio je na sjedištu i uz Coca-colu i pizzu završio svoj post toga dana. Inače, od stranih jezika, poznao je samo italijanski, jer je u Italiji radio na britanskoj postaji (BBC) u vremenu kada je vođena velika kampanja protiv Envera Hodže, diktatora komunističke Albanije.

Predstavnik Albanije je na ovoj izložbi ponudio sve što je u toj zemlji urađeno na promicanju Ehli bejta. Tu su se našle, pored djela, publikacije, kasete, trake itd.

Kaligrafija i prepisivanje Kur'ana

Kaligrafija je uzela dobar dio prostora na ovoj izložbi. Tu su izloženi kaligrafski radovi iz Irana, Engleske, Pakistana, Bangladeša, Turske, Alžira, Tunisa, Sudana ...

Najviše pažnje su privukli radovi iračkog kaligrafa Sabaha Erbilija, koji danas živi i radi u Londonu. Tuniski kaligraf Džumni Ammar je podnio i referat o prepisivanju Mushafa kufskim pismom na arapskom Zapadu, koje je na ove prostore stiglo s arapskim osvajačima Magreba i potisnulo pismo koje je do tada bilo u upotrebi kod Berbera *tifyang* duboko u alžirsku pustinju, koje se i danas u nekim dijelovima ove pustinje zadržalo u upotrebi.

Kufsko pismo je dobilo ime po gradu Kufi u Iraku koja je sve do osnivanja Bagdada bila politički i kulturni centar cijeloga islamskog Istoka. Oblici slova kufskog pisma su uglasti. Ono je bilo u širokoj upotrebi. S pravom ga mnogi nazivaju islamskim pismom. Upotrebljavalo se za pisanje službenih dokumenata, natpisa na kamenu i metalnom novcu, a posebno u prepisivanju Kur'ana. Ovim pismom je tuniski kaligraf Ali b. Ahmed ispisao Mushaf poznat pod imenom *Mushafu l-Hadine* u kojem nema dijakritičkih znakova za raspoznavanje slova i riječi, ali ima vokala koji su unijeti onako kako je to uradio Halil b. Ahmed. Kur'an je ispisan krupnim slovima sa standardnim zarezom pera. Rukopis ima 480 stranica veličine 32x46 cm. Na svakoj stranici se nalazi po sedam redaka. Kaligraf je kombinovao kufsko i rejhani pismo.

O rukopisima Mushafa u BiH u jednom dijelu svoga referata govorio je i prof. dr. Jusuf Ramić i tom prilikom istakao da su muslimani od samog početka islama pa sve do pojave tipografije Kur'an umnožavali prepisivanjem: kufskim, nesh i sulus pismom, i raznim njihovim varijantama. Među kaligrafima iz Bosne autor referata je istakao: Husejna Bošnjaka čiji prepis je tiskan uz prijevod Kur'ana Besima Korkuta, zatim Hafiza Ibrahima Muhammeda Sarajliju, Hafiza Mustafu b. Omera Mostarca, Mustafu Bošnjaka, zvanog "Katib", te izuzetno remek-djelo bošnjačke kaligrafije džuzove Mehmed-paše Sokolovića.

Neki od kaligrafa svoje prepise nisu ni potpisivali iz poštovanja prema Allahovoj Riječi. Veliki je broj rukopisa Mushafa koji nam ne daju nikakve

podatke o njihovim prepisivačima. Takve rukopise nalazimo u Gazi Husrevbegovoj biblioteci i drugim bibliotekama u Bosni.

Tumačenje Kura'na

Svi učesnici ovog skupa istakli su da Kur'an treba tumačiti Kur'anom. To je najbolji metod u tumačenju Kur'ana, koji je zaboravljen, ali kojeg treba ponovo aktualizirati.

Muhammed Rida al-Šerifi je u referatu *Naučno tumačenje Kur'ana* istakao da kontekst određuje značenje ajeta. Svako tumačenje koje ne uvažava kontekst ništavno je, jer dokazivati rotaciju i revoluciju Zemlje pomoću ajeta: *I vidiš planine i misliš da su nepomične, a one promiču kao što promiču oblaci ...* (وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسِبُهَا جَمَادَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ – An-Neml, 88) koji je istrgnut iz konteksta nema nikakvog smisla.

Ovaj ajet u kontekstu s drugim ajetima: *Na Dan kad se puhne u rog ... i vidiš planine i misliš da su nepomične, a one promiču kao što promiču oblaci ... Ko je učinio dobro djelo dobit će veliku nagradu za njega i biće pošteđen straha na Sudnjem danu ..., a ko je učinio zlo djelo biće naglavačke bačen u Pakao* (An-Neml, 87-90) govori o onom svijetu i polaganju računa na ahiretu, a ne o obrtanju Zemlje oko svoje ose i oko Sunca, kako je to shvatio mašinski inženjer muhendis Mustafa Mlivo.

Mlivo se pojavljuje i kao izravni prevodilac s arapskog jezika, mada je njegovo poznavanje ovog jezika vrlo siromašno. Izet Terzić u doktorskoj disertaciji *Al-'Inajetu bi l-Kur'ani l-kerimi fi l-Bosna* na strani 360. navodi da je Mlivo prevodio s engleskog jezika, da je njegovo znanje arapskog jezika na razini mektebske nastave te da u literaturi nema nijednog arapskog izvora, niti ima izvora koji se bave kontekstualnim značenjima kur'anske leksike. Na kraju disertacije Izet Terzić zaključuje da je Mlivo na naš jezik preveo engleski prijevod Pickthalla *The meaning of the Glorious Qur'an* koji je objavljen u Londonu 1930. godine. ■